

NCAM 12

PSU[®]
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

National Conference on Administration and Management

การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารจัดการ ครั้งที่ 12

6 มิถุนายน 2563

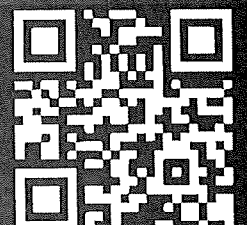
ณ อาคารวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการจัดการ
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การบริหารจัดการสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS FOR MANAGEMENT

ABSTRACTS + PROCEEDINGS

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
<http://ncam.fms.psu.ac.th>

NCAM12

**National Conference on
Administration and Management**

การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารจัดการ ครั้งที่ 12

การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารจัดการ ครั้งที่ 12 ประจำปี 2563
The 12th National Conference on Administration and Management

วันเสาร์ที่ 6 มิถุนายน 2563
ณ อาคารวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการจัดการ
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

จัดทำโดย
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ห้องนำเสนอ 5 การจัดการการท่องเที่ยว/MICE	453
34. การศึกษาความคิดเห็นของออกไกโนเซอร์ต่อความต้องการของนักเดินทาง เพื่อเป็นรางวัลในด้านกิจกรรมเชิงสุขภาพในกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย	454
35. ความต้องการสืบสานและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมการเล่นท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเทศบาลตำบลธารน้ำทิพย์ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา	466
36. การพัฒนาแบบวัดทัศนคติต่อธุรกิจบ้านพักในฟาร์มกรณีศึกษา: นักท่องเที่ยวใช้บริการธุรกิจบ้านพักในฟาร์มในจังหวัดน่าน	478
37. แนวคิดในการพัฒนาอาหารพื้นถิ่นภาคกลางสู่การท่องเที่ยวเชิงอาหาร อย่างยั่งยืน	491
38. การวิเคราะห์ความหลากหลายทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สู่การศึกษาการท่องเที่ยวพหุวัฒนธรรม	504
39. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลา	520
40. การวิเคราะห์สภาพการณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน และทุนทางสังคม ของหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนกรณีศึกษา บ้านบางสะแก ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม	531
41. Exploratory Study Towards Event Technologies in Five Selected Thailand MICE Venues	544
42. แนวทางการจัดการท่องเที่ยว เพื่อสร้างการท่องเที่ยวเชิงสันติภาพโดยชุมชน จังหวัดปัตตานี	558
43. การศึกษาองค์ประกอบท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรม ของจังหวัดปัตตานี	571
44. แนวทางยกระดับจังหวัดสงขลาสู่การเป็นเมืองโมซ์ซิตี้	582
ห้องนำเสนอ 6 รัฐประศาสนศาสตร์/บริหารรัฐกิจ	596
45. อิทธิพลภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และบรรยากาศนวัตกรรมที่ส่งผล ต่อพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานองค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา	597
46. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงานของพนักงาน เทศบาลเมือง และเทศบาลนครในจังหวัดสงขลา	607
47. อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อความพึงพอใจในงาน และความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร: กรณีศึกษา ธารนครออมสิน ในจังหวัดสงขลา	618

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
48. ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อสวัสดิการสังคม ตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาพื้นที่เทศบาลนครสงขลา	628
49. การจัดการความเสี่ยงอุทกภัยของเกาะลิบง: การวิเคราะห์ปัจจัยเกื้อหนุน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน	642
50. ความสัมพันธ์ของสมรรถนะที่ส่งผลต่อคุณลักษณะผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานสูง ของธนาคารแห่งหนึ่งในประเทศไทย	654
51. การสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ส่งผลต่อการบริหารความหลากหลาย ของบุคลากรที่มีช่วงอายุต่างกันในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนราธิวาส	667
52. อิทธิพลของความล่าช้าจากกฎระเบียบขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ส่งผล ต่อความผูกพันในงานและบทบาทของความสอดคล้องระหว่างบุคคล กับองค์การในฐานะตัวแปรคั่นกลาง: กรณีศึกษาข้าราชการในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา	680
53. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหนื่อยหน่ายในการปฏิบัติงานของอาจารย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่	691
54. การจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้เลี้ยงแพะพื้นที่จังหวัดพัทลุง	704
ห้องนำเสนอ 7 การจัดการทั่วไป	717
55. การศึกษาอิทธิพลของการทำงานทางไกลที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในอาชีพ ของพนักงานธนาคารในภาคใต้	718
56. การประเมินความได้เปรียบทางการแข่งขันจากการนำระบบซอฟต์แวร์ อัตโนมัติมาใช้ในธุรกิจธนาคารพาณิชย์: กรณีศึกษา ธนาคารเอปซี สายงานปฏิบัติการ	732
57. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การเพื่อการเรียนรู้และความพึงพอใจในงาน ของพนักงานสายวิชาการ มหาวิทยาลัยพะเยา	744
58. การบริหารจัดการกลุ่มแม่บ้านดุกสุเหร่า ตำบลบาเจาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส	755
59. แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาแปลงใหญ่ ไชนารายณ์ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย	767
60. ช่องว่างของแนวคิดคุณภาพการบริการของธุรกิจโรงแรม	777
61. ผลกระทบของเหตุการณ์ความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ที่มีต่อ อุตสาหกรรมโรงแรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	788

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิวิมล สุขขบท
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี ลิ้มอุสันโน
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษราภรณ์ สุดตาพงศ์
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามณี ตระกูลมุกดา
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตติยาพร จารุมณีรัตน์
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ จินดาบถ
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ มณีมัย
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิราภรณ์ จันทร์โพธิ์นุกูล
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุพงษ์ โพธิ์พิรุฬห์
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริลักษณ์ บางโชคดี
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพร คุณวิชาติ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฬาลักษณ์ พัฒนศักดิ์ภิญโญ
13. ดร.กุลกานต์ เมเวส
14. ดร.ฉายนีย์ ช. บุญพันธ์
15. ดร.จันทวรรณ ปิยะวัฒน์
16. ดร.จิตติมา วิเชียรรักษ์
17. ดร.ณติกา ไชยานุพงศ์
18. ดร.ณัฐธิดา สุวรรณโณ
19. ดร.ธนวัศ สุวรรณวงศ์
20. ดร.ดรณิกร สุปันตี
21. ดร.ทรงสิน ธีระกุลพิศุทธิ์
22. ดร.ธัญรดี ทวีกาญจน์
23. ดร.นนทิภัก เพียรโรจน์
24. ดร.พัชราภรณ์ บุญเลื่อง
25. ดร.มัทนชัย สุทธิพันธ์
26. ดร.ฤชชุดา เทพยากุล
27. ดร.วันอามิณา บอสตันอลี
28. ดร.ศรัณยู กาญจนสุวรรณ
29. ดร.ศิรินุช ลอยกุลนันท์
30. ดร.สิริวิท อีสโร
31. ดร.เอกฤทธิ์ แก้วประพันธ์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาบทความ (ต่อ)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์
2. รองศาสตราจารย์พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์
3. รองศาสตราจารย์ภาณุ ธรรมสุวรรณ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยโทหญิง ดร.เกิดศิริ เจริญวิศาล
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กอแก้ว จันทร์กึ่งทอง
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชฎา หนูสาย
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตลฤทัย โกวรรธนะกุล
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ ยุคันตวนิชชัย
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรพร ทองชะโชค
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพมาศ ปักเข็ม
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษอรีย์ ยีหมะ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัฒนธนะ บุญชู
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ บัวชุม
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริลักษณ์ ศุทธชัย
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวิชญ์ เยาวสุวรรณไชย
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธินี ฤกษ์ขำ
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวารี นามวงศ์
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต สงสม
19. ดร.ปิยะวดี โรหิตารขุน
20. ดร.ชนาธิป หวังรวงศ์
21. ดร.ปะการัง ชื่นจิตร์
22. ดร.ปาริชาติ จันทร์ศรีบุตร
23. ดร.ภุริทัต อินยา
24. ดร.วินัย นาคี
25. ดร.ศิรดา นวลประดิษฐ์
26. ดร.सानิตย์ ศรีชูเกียรติ
27. ดร.สุวิมล บัวทอง

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์การนำเสนอบทความ

ห้องนำเสนอ 1 การบัญชี 1/2

ดร.จิตติมา วิเชียรรักษ์

ดร.ศิรดา นวลประดิษฐ์

ห้องนำเสนอ 2 การบัญชี 2/2

รองศาสตราจารย์ ดร.สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ มณีมัย

ห้องนำเสนอ 3 การตลาด และการจัดการโลจิสติกส์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิราภรณ์ จันทร์โพธิ์นุกูล

ดร.สุมนา ลาภาโรจน์กิจ

ห้องนำเสนอ 4 ระบบสารสนเทศ และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรธุรกิจ

ดร.ณติกา ไชยานุพงศ์

ดร.ณัฐธิดา สุวรรณโณ

ห้องนำเสนอ 5 การจัดการการท่องเที่ยว/MICE

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวารี นามวงศ์

ดร.พัชราภรณ์ บุญเลื่อง

ห้องนำเสนอ 6 รัฐประศาสนศาสตร์/บริหารรัฐกิจ

ดร.ตฤวิศ สุวรรณวงศ์

ดร.ฤชชดา เทพยากุล

ห้องนำเสนอ 7 การจัดการทั่วไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษราภรณ์ สุดตาพงศ์

ดร.ศิรินุช ลอยกุลนันท์

การศึกษาองค์ประกอบท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดปัตตานี

A Study of Community-Based Tourism Components of Pattani's Multicultural Society

ศิริวิชญ์ สุประดิษฐ์

Sirawish Supradith¹

เก็ดศิริ เจริญวิศาล

Kaedsiri Jaroenwisan²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดปัตตานี การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีปรากฏการณ์วิทยา เป็นวิธีวิทยาที่เป็นทั้งปรัชญา และวิธีการที่มุ่งศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องของประสบการณ์การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของบุคคลว่าแท้จริงแล้วบุคคลนั้นรับรู้ และให้ความหมายกับประสบการณ์ที่กระทำอย่างไรบ้าง ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรม (Document Study) ที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่ศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม (Filed Study) สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่นักท่องเที่ยว และสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนสังคม พหุวัฒนธรรมในจังหวัดปัตตานี มีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ (1) องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) องค์ประกอบด้านพหุวัฒนธรรม (3) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ (4) องค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน เป็นองค์ประกอบที่สอดคล้องกับหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และช่วยส่งเสริมให้กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนสังคมพหุวัฒนธรรมสามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ การท่องเที่ยวโดยชุมชน สังคมพหุวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

This research aimed at investigating the components of community-based tourism (CBT) of Pattani's multicultural society. It was a qualitative research study implementing a phenomenology technique. Phenomenology is a philosophical study

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

E-mail: sirawish_s@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ร้อยโทหญิง ดร. สาขาการจัดการนิเทศการและงานอีเว้นท์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

E-mail: kaedsiri@ms.su.ac.th

that delves into studying and understanding the daily-life experiences of people to identify their perceptions and how they define those experiences. This research employed the document study, field study, non-participative observation of tourism activities, and interviews. The findings showed that the CBT patterns of Pattani's multicultural society comprised of four tourism components, namely (1) community-based tourism, (2) multi-culture, (3) community participation, and (4) sustainable tourism. The four components have enhanced the CBT of Pattani's multicultural society to operate sustainable tourism activities.

Keywords: Community-based Tourism, Multicultural Society, Community Participation, Sustainable Tourism

บทนำ

ในปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศกำลังเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก รายได้จากการท่องเที่ยวนั้นคิดเป็นตัวเงินประมาณ 1.933 ล้านล้านบาท ในปี 2562 ซึ่งมีรายได้เพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2561 ที่มีรายได้ 1.876 ล้านล้านบาท และจำนวนนักท่องเที่ยวในปี 2562 นั้นก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2561 คิดเป็นร้อยละ 4.24 และในปี 2563 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังคงเป็นฟันเฟืองหลักที่สำคัญในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ได้มีการกำหนดเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวรวมให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 จากปี 2562 ซึ่งจะทำให้รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นเป็น 2.431 ล้านล้านบาท ในปี 2563 ในขณะที่รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยจะเพิ่มขึ้นเป็น 1.287 ล้านล้านบาท ทำให้รายได้รวมเพิ่มขึ้นจาก 3.38 ล้านล้านบาท เป็น 3.718 ล้านล้านบาท (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) กระแสท่องเที่ยวที่กำลังจะเกิดขึ้นเป็นกระแสการท่องเที่ยวของคนในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น มีกำลังซื้อจำนวนมาก มีจุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อย้อนรำลึกถึงอดีต เดินทางไปในที่ที่มีความทรงจำในวัยเยาว์ และมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สนใจในเรื่องของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อหาประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยรับในอดีต และยังคงมีนักท่องเที่ยวอีกหลายกลุ่มที่เตรียมวางแผนในการเดินทางท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้มีความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปศุสัตว์ สวนเกษตร และเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่กำหนดให้มีการส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวที่การสร้างประสบการณ์ท้องถิ่น หรือ Local Experian เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางการจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และ

ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2553)

จังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัดชายแดนใต้มีเนื้อที่ประมาณ 1,940.35 ตร.กม. หรือ ประมาณ 1,212,725 ไร่ มีอาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงทิศเหนือติดต่อกับอำเภอไทย ทิศใต้ติดต่อกับเขตอำเภอเมืองยะลา อำเภอรามัน จังหวัดยะลา และเขตอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอไทย และทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตอำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ภูมิประเทศ แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ประกอบด้วย พื้นที่ราบชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่จังหวัด ได้แก่ ทางตอนเหนือและทางตะวันออกของจังหวัดมีหาดทรายยาว และเป็นที่ราบชายฝั่งกว้างประมาณ 10 - 30 กิโลเมตร พื้นที่ราบลุ่ม บริเวณตอนกลาง และตอนใต้ของจังหวัดปัตตานี มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่าน ที่ดินมีความเหมาะสมในการเกษตรกรรมและพื้นที่ภูเขา ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนน้อยอยู่ทางตอนใต้ของอำเภอโคกโพธิ์ อำเภอกะพ้อ และทางตะวันออกของอำเภอสายบุรี (<http://www.pattani2018.pattani.go.th/>) จากสภาพภูมิประเทศส่งผลให้จังหวัดปัตตานีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่งดงามของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของคนไทยพุทธ คนไทยจีน และคนไทยมุสลิม ซึ่งเป็นเสน่ห์ที่หาได้น้อยในจังหวัดอื่นๆของประเทศไทย ในปี 2562 จังหวัดปัตตานีมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนเป็นจำนวน 282,304 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2561 คิดเป็นร้อยละ 0.11 เป็นอันดับที่ 77 ของประเทศไทย และมีรายได้จากการท่องเที่ยว 1,107.22 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2561 คิดเป็น ร้อยละ 4.15 อยู่ในอันดับที่ 71 จากทั้งหมด 77 จังหวัด (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) และการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่กลุ่มชุมชนในจังหวัด เลือกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน โดยการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดปัตตานีมีหลายกลุ่ม เช่น ชุมชนท่องเที่ยวต้นหยงลูโละ ชุมชนท่องเที่ยวบาราโหม ที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง และอีกหลายชุมชนที่อยู่ในแต่ละอำเภอ ซึ่งเป็นการดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการทั้งสิ้น จากการศึกษาที่ผ่านมาของผู้วิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินกิจกรรมโดยชุมชนที่เป็นสังคมวัฒนธรรมเชิงเดี่ยวที่มีวัฒนธรรมที่เฉพาะถิ่น มีอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่มีความชัดเจน ซึ่งมีความแตกต่างกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดปัตตานีที่เป็นการดำเนินงานบนสังคมพหุวัฒนธรรม จึงเป็นที่น่าสนใจให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษาถึงองค์ประกอบท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดปัตตานี ที่มีความผสมผสานของวัฒนธรรมของคนต่างศาสนา ต่างเชื้อชาติ ที่อยู่ร่วมกันว่ามีองค์ประกอบในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างไร โดยผลลัพธ์ของการศึกษารูปแบบขององค์ประกอบและการจัดการ เพื่อสามารถนำไปเป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม และปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดปัตตานี

แนวความคิด

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – based Tourism) หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามำกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ วิถีชีวิต วิธีการผลิตของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ที่มีในท้องถิ่นมาปรับใช้เป็นต้นทุนของการท่องเที่ยวหรือปัจจัยทางการท่องเที่ยว ในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน และชุมชนต้องมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในด้านการท่องเที่ยว และมีบทบาทที่สำคัญในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมตั้งแต่การร่วมตัดสินใจ การร่วมกันวางแผน การร่วมกันดำเนินงาน และร่วมสรุปถอดบทเรียน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นต่อไปได้สืบสาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยต้องนึกถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.))

กระบวนการเรียนรู้ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ (1) ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีที่สืบสานต่อกันมา รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบต่อกันมารุ่นต่อรุ่น ชุมชนต้องให้ความสำคัญเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง และต้องมีความสามารถในการจัดการให้เกิดความยั่งยืน สิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ชุมชนเองต้องมีความรู้ ความเข้าใจ แนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และแนวคิดการจัดการ (2) ด้านองค์กรชุมชน หมายถึง คนในชุมชนต้องมีการสื่อสารพูดคุยเพื่อสื่อสารความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยน การหาทางออกของปัญหาาร่วมกัน ด้วยการระดมความคิดเห็นจากประสบการณ์ ชุมชนมีการจัดเวทีให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยน ร่วมกันแสดงความคิดเห็น มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน มีการประสานกันหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นๆที่มีความเกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน และสร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่มาเยี่ยมเยือน และคนในชุมชนสามารถยึดปฏิบัติตามได้ (3) ด้านการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานของชุมชนเพื่อให้มีประสิทธิภาพจำเป็นจะต้องมีผู้นำ ที่เป็นที่ยอมรับ มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างดี และยังคงต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการพูดคุยวางแผนทาง การเตรียมความพร้อมของชุมชน ต้องรู้ถึงพื้นที่ชุมชนของตนเองจะพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีการดำเนินกิจกรรมอะไร มีการจัดสรร และกระจายรายได้ในชุมชนอย่างไร และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกๆส่วนในภาพรวม (4) ด้านการเรียนรู้ หมายถึง ชุมชนจะต้องรู้ถึงสิ่งที่ตนเองมีอย่างลึกซึ้งเสียก่อน เพื่อที่จะสามารถบอกเล่าในเรื่องราว ความเป็นมา ของชุมชน และสามารถถ่ายทอดให้ผู้มาเยี่ยมเยือนได้ ดังนั้น

ชุมชนเองควรที่ต้องเปิดใจรับการเรียนรู้ในแง่มุมต่างๆ มีความสามัคคีในชุมชน ทำงานร่วมกันได้ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวที่ตั้งไว้

สังคมแบบพหุวัฒนธรรม เป็นสังคมที่การอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งทัศนคติความเชื่อ ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ทั้งนี้ ข้อดีของสังคมแบบพหุวัฒนธรรม ได้แก่ ก่อให้เกิดนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ การเติบโตทางธุรกิจที่ใช้ทักษะใหม่ๆ ในการทำธุรกิจกับคนต่าง วัฒนธรรม ทำให้เข้าใจผู้คนมากขึ้น เข้าใจวัฒนธรรมต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น เกิดการซบซบวัฒนธรรมที่ดีนำมา ปรับใช้ร่วมกับวัฒนธรรมเดิม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านภาษาจากการสนทนากัน เป็นต้น ส่วนข้อเสีย ที่เกิดขึ้น ได้แก่ การขัดแย้งทางศาสนา จากความเชื่อที่แตกต่างกัน อุปสรรคจากการสื่อสารภาษาถิ่น วัฒนธรรมที่แตกต่างที่มีความเชื่อและบรรทัดฐานที่ต่างกัน ความแตกต่างด้านสังคมที่ยากที่จะให้เกิดการ ยอมรับซึ่งกันและกัน เป็นต้น ดังนั้นการที่ผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ สุขจึงเป็นเรื่องที่ดี มีมุมมองที่เหมือนกัน มีพฤติกรรมการดำเนินวัฒนธรรมที่สอดคล้องกัน หลากหลาย เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม อยู่ร่วมกันได้อย่างดีมีความเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ดีต่อกันส่งเสริมให้สังคมน่าอยู่ มีความสงบสุขเรียบร้อย (บรรจง ฟ้าว่อง, 2557) องค์ประกอบของสังคมพหุวัฒนธรรม มี 3 ด้าน ดังนี้ (1) เรียนรู้วิถีชีวิต (2) เรียนรู้ประเพณี และ (3) เรียนรู้วัฒนธรรม (สงวนชัย ไซยยา, 2560)

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมมือในการจัดการ ชุมชนของตนเอง กำหนดความต้องการ วางแผนการดำเนินงาน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน ภายใน ชุมชนของตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมี 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการ วางแผน คือ มีการวางแผน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวใน ชุมชน (2) ด้านการตัดสินใจคือ มีการจัดทำแผนการประชุมร่วมกันในชุมชน เสนอความคิดเห็นต่อกัน (3) ด้านการดำเนินการ คือการที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆ เช่น การ รักษาความสะอาดภายในชุมชน การรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ (4) ด้านการรับ ผลประโยชน์คือ การรับผลประโยชน์ร่วมกันภายในชุมชนของตนเองไม่ว่า จะเป็นผลประโยชน์ที่เป็นตัว เงินหรือไม่เป็นตัวเงินก็ตาม (ดุขฎี อายุวัฒน์และคณะ, 2535)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่าง สร้างสรรค์และมีมาตรฐาน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณภาพชีวิตที่ดี การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน โดยมี หลักการ ดังนี้ (1) ชุมชนเป็นเจ้าของ (2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ (3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง (4) ยกระดับคุณภาพชีวิต (5) มีความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (6) คง เอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น (7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม (8) เคารพใน วัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่น (10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน การที่ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยว มีความจำเป็นที่ จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้อง ผนึกกับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้

คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้ และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือเป็นกำลังใจสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม (รองศาสตราจารย์ ดร. วีระพล ทองมา, 2559)

แนวความคิดของการมีส่วนร่วมเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยได้รวมถึงการมีส่วนร่วมกับทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องของเพื่อไ้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว มีเป้าหมายและทิศทางเดียวกันการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็น ปัญหาใหญ่ที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จนักในภาวะสังคมปัจจุบันปัจจุบันการมีส่วนร่วมยังอยู่ในวงจำกัด และขาดความสมดุล รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคง เป็นลักษณะของการมีกิจกรรมที่มีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวเป็นการค้าขายในธุรกิจการท่องเที่ยวมากกว่ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว มีเพียงองค์การบริหารสวนท้องถิ่นบางแห่งเท่านั้นที่มีโอกาสในการจัดการในบางพื้นที่ประชาชนได้จัดตั้งกลุ่มและดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเอง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546)

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างตลอดไป และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้ดีและมีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ที่เหมาะสม มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ เพียงพอ และต้องส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีผลกระทบเลยในระยะยาว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ (1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภททั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี กิจกรรม (2) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่า และความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ (3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (4) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม (5) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในระยะยาว (6) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีองค์ประกอบที่ทำให้เกิดการพัฒนารวม 3 มิติ คือ (1) ด้านเศรษฐกิจ (2) ด้านสังคม และ (3) ด้านสิ่งแวดล้อม ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขของชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตให้คงอยู่สืบไป และเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ได้แก่ นักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2559)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีปรากฏการณ์วิทยา เป็นวิธีวิทยาที่เป็นทั้งปรัชญา และวิธีการที่มุ่งศึกษา และทำความเข้าใจ ในเรื่องของประสบการณ์ การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของบุคคลว่าแท้จริงแล้วบุคคลนั้นรับรู้ และให้ความหมายกับประสบการณ์ที่กระทำอย่างไรบ้าง มีความคิด ความรู้สึกอย่างไรต่อบุคคล และเหตุการณ์แวดล้อมต่างๆ เป็นเครื่องมือในการศึกษาปรากฏการณ์ และประสบการณ์ของมนุษย์ โดยมุ่งทำความเข้าใจความหมายประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลได้ประสบเป็นหลัก (ชาย โปธิสิตา, 2550)

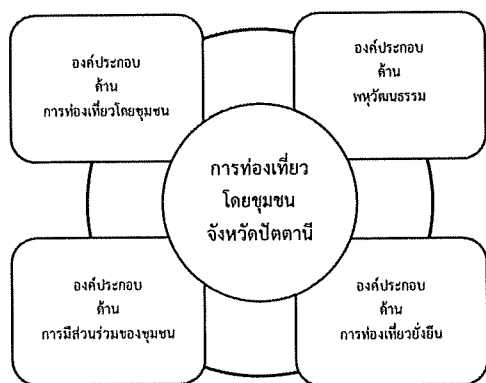
พื้นที่การศึกษา คือ เป็นการศึกษาเฉพาะแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดปัตตานีเท่านั้น

รูปแบบการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรม (Document Study) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดปัตตานี
2. ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการลงพื้นที่ศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม (Filed Study) และเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในรูปแบบนักท่องเที่ยว สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่นักท่องเที่ยว สังเกตสภาพแวดล้อมโดยรวมของชุมชน และได้สัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ในเขตจังหวัดปัตตานี

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการศึกษาองค์ประกอบท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดปัตตานี

องค์ประกอบท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยพบว่ามีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักการดำเนินกิจกรรมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ปัตตานีมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สวยงามมีอุทยานแห่งชาติ 2 อุทยาน มีพื้นที่ป่าสงวน 5 ป่า มีน้ำตก ป่าชายเลนที่มีความสมบูรณ์ ชายทะเลที่สะอาด มีวัฒนธรรมที่ผสมผสานที่ต่างจากจังหวัดอื่นๆ เพราะที่มีทั้งคนไทยพุทธ ไทยจีน และไทยมุสลิม ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ดำเนินวิถีชีวิตแบบเกื้อหนุนกัน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ มิตรจิตมิตรใจที่ดีต่อกัน ยิ้มแย้มด้วยอัธยาศัยที่ดี (2) ด้านองค์กรชุมชน จากการได้ลงพื้นที่ เห็นถึงการสื่อสารกันของคนในชุมชนในการเตรียมความพร้อม และประสานงานในการรับนักท่องเที่ยว มีรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมพานักท่องเที่ยวเดินทางไปยังจุดต่างๆ (3) ด้านการจัดการ ในการดำเนินงานชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่ม และมีทั้งจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อมีการจัดการ และการดำเนินงานไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้มีการแบ่งส่วนการบริหารงานที่ชัดเจนตามโครงสร้าง ทั้งยังมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นจาก สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด, กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น และยังมีการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อนำรายได้ส่วนหนึ่งจากการท่องเที่ยวมาเก็บเพื่อเป็นกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน (4) ด้านการเรียนรู้ ชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีการเล่าเรื่องความเป็นมาของชุมชนถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวผ่านนักเล่าเรื่อง หรือยูแม็คคุเทศก์ เป็นผู้เล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาของชุมชนให้นักท่องเที่ยวเป็นการส่งเสริมให้เด็ก ๆ มีความรู้ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง ทำให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรม เรื่องราวของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

2. องค์ประกอบด้านพหุวัฒนธรรม มี 3 ข้อ ดังนี้ (1) เรียนรู้วิถีชีวิต จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดปัตตานีมีการเรียนรู้ถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนต่างวัฒนธรรม มีการยอมรับซึ่งกันและกัน ดูได้จากสถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของจังหวัดปัตตานี คือ มัสยิดกรือเซะ และสุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวที่อยู่ในพื้นที่ใกล้กัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของคนไทยมุสลิม และไทยจีน ต่างเคารพซึ่งกันและกันแม้จะมีความเชื่อที่ต่างกันแต่ก็ยอมรับซึ่งกันและกัน (2) เรียนรู้ประเพณี ประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับคนปัตตานี ส่วนใหญ่เป็นประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีลากพระ หรือชักพระ งาน ฮารีรายอ ประเพณีแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ซึ่งเป็นประเพณีทางศาสนาที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ (3) เรียนรู้วัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการอาศัยอยู่ร่วมกันของผู้คนหลายเชื้อชาติ มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้วัฒนธรรมกันมาเป็นเวลายาวนาน

3. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมี 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการวางแผน คือ จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนนั้นมีการวางแผนในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงมีที่การจัดที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ และอาหารพื้นถิ่น โดยมีการจัดให้คนในชุมชนเป็นคนให้บริการที่พักและอาหาร (2) ด้านการตัดสินใจคือ ชุมชนจะมีการจัดประชุมพูดคุยถึงการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน มีการจัดสรรหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้สมาชิกทุกคนในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น (3) ด้านการดำเนินการ จากการลงพื้นที่พบว่า สมาชิกในชุมชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว และช่วยกันดูแลทรัพยากร ดูแลความสะอาดในชุมชนร่วมกัน ไม่ปล่อยให้เป็นที่ของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง (4) ด้านการรับผลประโยชน์ รายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวมีการแบ่งสรรปันส่วนเข้าส่วนกลางของชุมชนเพื่อนำไปใช้

ในการพัฒนาชุมชน และแบ่งส่วนที่เหลือให้กับสมาชิกที่มีส่วนร่วมกับการดำเนินการดำเนินกิจกรรม เช่น เจ้าของโฮมสเตย์ ยุวมัคคุเทศก์ เป็นต้น

4. องค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีองค์ประกอบที่ทำให้เกิดการพัฒนอย่างสมดุล 3 มิติ คือ (1) ด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกในชุมชน นอกเหนือจากงานประจำ ทำให้สมาชิกทุกคนเห็นถึงช่องทางในการหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัว ทั้งยังช่วยสร้างงานให้กับสมาชิกในชุมชนที่ตกงานมีงานทำมีรายได้ (2) ด้านสังคม การท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้เกิดผลดีต่อชุมชน ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรม เกิดการเอื้อเฟื้อกันภายในชุมชน และระหว่างชุมชน สมาชิกในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลชุมชนของตนเอง ช่วยแก้ปัญหาต่างๆทุกแก้ไข และมีมาตรการป้องกัน มีกฎระเบียบ แบบแผนของชุมชนที่นำมาปฏิบัติร่วมกัน และ (3) ด้านสิ่งแวดล้อม สมาชิกในชุมชนมองเห็นถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่ทำให้สมาชิกช่วยกันดูแลรักษา อนุรักษ์ ไม่ทำลายทรัพยากรที่มี และใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า

ดังนั้นจากที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ ศึกษาข้อมูล และสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดปัตตานี มีรูปแบบที่มีความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ในสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม มีการเกื้อหนุน เอื้อเฟื้อ ไม่มีการแบ่งแยกวัฒนธรรม เศรษฐกิจและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ชุมชนร่วมกันคิดและร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และยังช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรที่มี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

การอภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูล ลงพื้นที่สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวในจังหวัดปัตตานี ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงองค์ประกอบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีการดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับแบบแผนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สิ่งที่สำคัญที่ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวดำเนินไปได้ในสังคมพหุวัฒนธรรมคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ที่มองเห็นถึงการให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา สมาชิกทุกคนต่างช่วยกันลงมือพัฒนาทำให้ชุมชนที่ตนอยู่ดีขึ้น ทั้งยังมีแรงสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ภาครัฐที่ให้การสนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนดำเนินกิจกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะดำเนินกิจกรรมไปได้ดี และสำเร็จตามเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้นั้น กิจกรรมไม่สามารถที่จะดำเนินไปด้วยคนเพียงคนเดียว บ้านเพียงหลังเดียว ครัวเพียงครัวเดียว แต่ต้องเป็นการร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่เห็นประโยชน์ร่วมกัน มีการจัดตั้งกลุ่มโดยมีโครงสร้าง มีประธาน รองประธาน เลขานุการ คณะกรรมการและสมาชิก มีการกำหนดหน้าที่ในการทำงาน วางแผนร่วมกัน เพื่อช่วยกันพัฒนาทรัพยากรที่มีให้เกิดคุณค่า ร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อสร้างเป็นจุดขายรวมกลุ่มเพื่อสร้างสรรค์สินค้าและบริการ ทำความเข้าใจกับสมาชิกเพื่อให้เปิดใจเปิดบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของคนต่างถิ่น สมาชิกในชุมชนได้รับการพัฒนาความรู้ และสามารถนำ

ความรู้ที่ได้มาดำเนินกิจกรรม สร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยรัตน์ จุสปาโล (2559) ได้ศึกษาถึงการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท่องเที่ยวอ่าวปัตตานี พบว่า (1) ชุมชนท่องเที่ยวมีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชนที่มีอัตลักษณ์ของตน มีวัฒนธรรมประเพณี อาหารพื้นถิ่น เป็นต้น (2) ชุมชนเห็นถึงประโยชน์ร่วมกันไม่ต่อต้านการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3) ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีเครือข่ายในการร่วมกันพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (4) ชุมชนตั้งอยู่ในสถานที่ที่มีแนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาเพิ่มขึ้น และมีจุดดึงดูดให้เข้ามาท่องเที่ยว และประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า (1) ชุมชนเกิดรายได้ ที่เป็นรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพหลัก ซึ่งอาชีพหลักส่วนใหญ่คือการทำประมงชายฝั่ง เป็นสิ่งที่นำมาแลกเปลี่ยนกระบวนการกับผู้มาเยือน และยังเป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตกับนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย (2) กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีในชุมชน ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ หวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่ และภาคภูมิใจในบ้านเกิดของตนเอง ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และส่งผลให้เกิดการเผยแพร่ ถ่ายทอดเรื่องราวอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ (3) ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว ช่วยจัดหรือลดความขัดแย้งในชุมชน ทำให้เกิดความเคารพในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน ปัจจัยองค์ประกอบข้างต้นเมื่อชุมชนนำไปปฏิบัติจะเป็นแนวทางนำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมุ่งพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

ประโยชน์จากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงทฤษฎี จากการศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนบนสังคมนวัตกรรมในจังหวัดปัตตานี พบว่า การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนสังคมนวัตกรรมของจังหวัดปัตตานี มีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. ประโยชน์เชิงการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนบนสังคมนวัตกรรมในจังหวัดปัตตานี มีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมโดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ (1) องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม (3) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ (4) องค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์ประกอบนี้ช่วยให้ กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนสังคมนวัตกรรมสามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และยังเป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้กับชุมชนอื่นๆสามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนนั้นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)* สืบค้นวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://secretary.mots.go.th/strategy/more_news-.php?cid=9
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยว. (2563) *สถานการณ์ท่องเที่ยว เดือนมกราคม 2563*. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม 2563, จาก https://www.mots.go.th/download/article/article_20200407103037.pdf
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2559)
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. (2544). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์ แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ชัยรัตน์ จุสปาโล. (2559). *การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท่องเที่ยวอ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี*. *การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 7*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. 408-422.
- ดุขุฎี อายุวัฒน์ และคณะ. (2535). *การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในงานวนศาสตร์ชุมชน กรณีชุมชนห้วยม่วง โครงการวิจัยวนศาสตร์ชุมชน*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สืบค้นจาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc/>
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจไม่มีวันตายของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.
- บรรจง ฟ่างรุ่งแสง. (2557). *การศึกษาในวิถีพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ห้างหุ้นส่วนสามัญ สมใจนึก พรินท์ แอนด์ ก๊อบปี่ เซ็นเตอร์.
- วีระพล ทองมา. (2559). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดั้นป่าไม้*. สืบค้นวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2559, จาก www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc
- เวปไซด์จังหวัดปัตตานี. (2563). *ข้อมูลทั่วไปจังหวัดปัตตานี* สืบค้นวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://www.pattani2018.pattani.go.th/>
- สงขลชัยยา. (2560). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. สืบค้นจาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc/>
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์และคณะ. (2556). *ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. พิมพ์ครั้งที่ 1: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดปัตตานี. *ข้อมูลการชุมชนท่องเที่ยว*. สืบค้นวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://pattani.mots.go.th/more_news.php?cid=47